

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΡΗ,
ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ,
ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

Ἡ ὑπαρξίς βιογραφίας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, τοῦ Ἱεροσολυμίτου, ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἀκμάσαντος Μακαρίου τοῦ Μακροῦ, ἦτο γνωστὴ πρὸ πολλοῦ. Παράφρασις ταύτης ἐδημοσιεύθη ἤδη τὸ 1863 ὑπὸ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου¹ καὶ πάλιν τὸ 1893 ὑπὸ Δουκάκη², σύντομον δ' ἀνάλυσιν αὐτῆς παρέσχεν ὁ Lorange³, τὸ 1897, ἐξ αὐτοῦ δὲ παρέλαβον οἱ Παπαδόπουλος-Κεραμεύς⁴, Vaihlé⁵, Ehrhard⁶ καὶ Loenertz⁷. Τὸ κείμενον ὅμως παρέμεινεν μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτον.

Ἀπὸ τὴν ἀποψιν πληροφοριακῶν στοιχείων Μακάριος ὁ Μακροῦς δὲν προσφέρει τίποτε τὸ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, διότι ἐστηρίχθη ἀποκλειτικῶς ἐπὶ τῆς βιογραφίας τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τῆς συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ Νικήτα, πατρικίου καὶ κναιστορος, ἀκμάσαντος πιθανῶς κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ δεκάτου αἰῶνος, καὶ ἐκδοθείσης διὰ πρώτην φοράν τὸ 1898 ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως⁸. Τὸ κείμενον ὅμως παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς προσωπικότητος τοῦ διασκευαστοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἐνδείξις τῆς ἐκτιμήσεως τὴν ὁποίαν εὔφρον ὁ βίος καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης ἀνά τοὺς αἰῶνας⁹. Ἡδη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Νικήτα συνταχθεῖσαν βιογραφίαν ὁ ἅγιος Ἀνδρέας, κατὰ τὸ πρότυπον ὄλων τῶν βίων ἁγίων, παρουσιάζεται, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του, ὡς ἰδεώδης μορφή. Τὸν τύπον αὐτὸν ἀκολουθεῖ καὶ Μακρόριος ὁ Μακροῦς, ὑπερβάλλον ὅμως τώρα ὅσα εἶχεν εἶπει ὁ

¹) Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Νέον ἐκλόγιον, Κωνσταντινούπολις 1863, 151 - 155.

²) Δουκάκη Κ., Μέγας Συναξαριστής, Ἰούλιος, Ἀθῆναι 1893, 35 - 42.

³) Lorange Chr., Περί τινων βίων ἁγίων ἑλληνιστῶν γεγραμμένων, «Βυζαντινὰ Χρονικά» 4, 1897, 345 - 348 (εἰς ἀποσπασμένην).

⁴) Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 5, Πετροῦπολις, 1898, 423.

⁵) Vaihlé S., Saint André de Crète, «Échos d' Orient» 5, 1902, 379.

⁶) Ehrhard H., Veberlieferung . . . III, Leipzig 1936, 320 καὶ 337. Πρβλ. καὶ BHG, 114.

⁷) Loenertz R. J., Écrits de Macaire Macrès et de Manuel Paléologue dans les mss. Vat. gr. 1107 et Crypten. 161. OCP, 15, 1949, 187.

⁸) Ἐνθ. ἀν. 169 - 179.

⁹) Βιογραφία Μακαρίου τοῦ Μακροῦ: Petit L., DTC, 12², 1927, 1507-1508.

Νικήτας. Ἡ δ' ὑπερβολὴ αὕτη συντελεῖ ἐνίοτε καὶ εἰς ἀλλοίωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Νικήτα διδομένων πληροφοριῶν. Οὕτω π.χ. ἐνῶ ὁ Νικήτας ἀναφέρει ἀορίστως ὅτι κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ Ἄνδρέου ἐκ Κρήτης εἰς Κωνσταντινούπολιν «πολλοὶ πρὸς αὐτὸν ὠφελείας χάριν ἀόκνως παρεγίνοντο»¹⁰, ὁ Μακρῆς ἐπεκτείνει τὴν εἰς τὴν φράσιν αὐτὴν τοῦ Νικήτα δηλουμένην φιλικὴν πρὸς τὸν Ἄνδρέαν ἀτιμόσφαιραν ἐν Κωνσταντινουπόλει, λέγει ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς νὰ ἤρχετο πρὸς αὐτοὺς ὄχι ἀπὸ τὴν Κρήτην «ἀλλ' οὐρανόθεν ἄγγελος καὶ ταμίας μεγάλων δωρεῶν»¹¹. Ἡ ἐπέκτασις αὕτη τῆς πληροφορίας τοῦ Νικήτα εἶναι βεβαίως ἀδικαιολόγητος, διότι ὁ Ἄνδρέας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπὶ τῆς εἰκονομαχίας, λέγων δὲ ὁ Μακρῆς ὅτι ὁ Ἄνδρέας ἐγένετο ἐγκαρδιώτατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν αὐλικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματοῦχων, παρουσιάζει τὸν Ἄνδρέαν ὡς ὑπέρομαχον τῆς εἰκονομαχίας¹². Παρομοία ὑπερβολὴ ὑπάρχει ἐπίσης καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης εἰς τὸ «ὄχρῳμα τοῦ Δοιμέως» εἰς Κρήτην· ὁ Νικήτας λέγει ἀπλῶς ὅτι ὁ Ἄνδρέας συνέβαλε διὰ τῶν εὐχῶν του εἰς τὴν νίκην καὶ ὅτι οἱ Ἄραβες «τὸ ἄπρακτον ἑαυτοῖς περιοποίησαντο, ζημίαν τὴν ἰδίαν κατάλυσιν ἀντὶ κέρδους τῆς αἰχμαλωσίας οἰκειωσάμενοι»¹³. Ὑπερβάλλων ὁ Μακρῆς λέγει: (ὁ Ἄνδρέας) «οὐ μόνον ἀνωτέραν ταῖς εὐχαῖς τοῦ κινδύνου τὴν πόλιν πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς βαρβάροις δεινὸν τε καὶ φοβερὸν ἐμβαλὼν δέος, οὕτω φεύγειν ἔπεισε, διώκοντος μηδενός, ὡς ἐκ τῆς ἀτάκτου φυγῆς τε καὶ συγκλονήσεως τοὺς πλείστους διοσφραῆναι καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ ταῖς τῶν πολιορκουμένων χερσὶ»¹⁴. Καὶ μία τρίτη ὑπερβολή: Ὁ Νικήτας ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἄνδρέας ὠμίλησε εἰς τὸν ἐνθρονιστικὸν του λόγον περὶ τῶν εὐθυνῶν τοῦ ἱερέως: «Καὶ λόγον τῷ λαῷ προσεφώνησε, δι' αὐτοῦ φανερῶς δεικνύων τό, ὡς εἴρηται, ἐπικείμενον τοῖς ἱερεῦσι φορτίον»¹⁵. Ὁ Μακρῆς χαρακτηρίζει τὸν λόγον αὐτὸν ὡς «ἄγαν πιθανὸν καὶ χαρίεντα»¹⁶ καὶ περιγράφει τὸ περιεχόμενον του. Ἡ ὑπερβολή, εἰς τὴν περιπτῶσιν αὐτὴν, εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ὁ Μακρῆς χαρακτηρίζει καὶ συνοψίζει κείμενον οὐδέποτε ὑπάρξαν εἰς τὴν πραγματι-

¹⁰) Ἐνθ. ἀν. 178.

¹¹) § 15 τῆς παρουσίας ἐκδόσεως.

¹²) Τὰ σχετικὰ περὶ Ἄνδρέου καὶ εἰκονομαχίας ἴδε εἰς «Κρητικὰ Χρονικά» 5, 44 - 47.

¹³) Ἐνθ. ἀν. 177.

¹⁴) § 12 τῆς παρουσίας ἐκδόσεως.

¹⁵) Ἐνθ. ἀν. 175.

¹⁶) § 8 τῆς παρουσίας ἐκδόσεως.

κόττητα' εἶναι, νομίζω, ἐντελῶς ἀπίθανον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐσώζετο μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἐνθρονιστικὸς λόγος τοῦ Ἀνδρέου, προσιτὸς εἰς τὸν Μακρῆν καὶ κατόπιν ἀπολεσθεῖς. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ Νικήτας, οὐδ' αὐτὸς ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὄρισμένον κείμενον τοῦ Ἀνδρέου, ὁμιλῶν συμβατικῶς περὶ τοῦ ἐνθρονιστικοῦ λόγου τοῦ Ἀνδρέου παρέσυρε τὸν Μακρῆν εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν ἔργου ἀνυπάρκτου' ἐνδεχομένως δ' ὁ Νικήτας ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐνθρονιστικοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπολεσθείσης πλέον βιογραφίας τοῦ Ἀνδρέου, ἐξ ἧς ἦντλησεν καὶ τὰς ἄλλας πληροφορίας του.

Πρωτότυπος εἶναι ὁ Μακρῆς μόνον εἰς τὰς περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀνδρέου εἰδήσεις του. Ὁ Νικήτας λέγει ἀπλῶς ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἔγραψεν ἐγκώμια τῆς Θεοτόκου, Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ καὶ «*ἐτέρων ἀγίων καὶ ὁσίων πατέρων*»¹⁷. Ὁ Μακρῆς ἀναφέρει τὰ ἐγκώμια πρὸς τὴν Θεοτόκον, τὸν Σταυρόν, καὶ κατόπιν μιᾶς γενικῆς ἐκφράσεως «*καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας δεσποτικὰς ἐορτὰς καὶ τῶν ἀγίων οὐκ ὀλίγους προσφθέγγεται*» προσθέτει «*κανόνας σχηνοῦς καὶ τροπάρια*»¹⁸ καὶ τὸν Μέγαν Κανόνα. Ἀτυχῶς ὁ Νικήτας ἀοριστολογεῖ, ἄλλως αἱ περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀνδρέου γνώσεις του θὰ ἀπετέλουν σημαντικώτατον βοήθημα διὰ τὴν διευκρίνισιν τῆς εἰς τοὺς κώδικας ἄκρως συγκεχυμένης παραδόσεως¹⁹. Ἡ μνεῖα τοῦ Μακρῆ διὰ τὸν «*Μέγαν Κανόνα*» ἀποδεικνύει ὅτι τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ποιητικὸν ἔργον ἦτο ἤδη κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα δημοφιλές.

Τὸ κείμενον τοῦ βίου ἔχει διασωθῆ εἰς ἓνα μόνον κώδικα, τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 635 τῆς μονῆς Βατοπεδίου τοῦ ἁγίου Ὁρους, γραφέντα τὸ 1422 καὶ περιέχοντα λόγους πανηγυρικοὺς²⁰. Ἐκ τῆς χρονολογίας καὶ τοῦ τόπου ὅπου εὐρίσκεται ὁ κώδιξ, προκύπτει ὅτι Μακάριος ὁ Μακρῆς ἔγραψε τὸν βίον εἰς ἡλικίαν τριάκοντα περίπου ἐτῶν καὶ ὅτε ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὸ Βατοπέδι ὡς μοναχός. Ὁ συγγραφεὺς, γεννηθεὶς τὸ 1391, ἀπέθανεν τὸ 1425, εἰς ἡλικίαν τριάκοντα τεσσάρων ἐτῶν.

Ἡ ἐνταῦθα ἔκδοσις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἀντιγράφου παραχωρηθέντος ἐγγενῶς ὑπὸ τῆς μονῆς Βατοπεδίου διὰ τὰ «*Κρητικὰ Χρονικὰ*». Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὰ εὐαγγελικὰ χωρία τῆς παρουσίας ἐκδόσεως ὀφείλονται εἰς τὸν θεολόγον κ. Π. Χρήστου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκφράζω καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὰς εὐχαριστίας μου.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

¹⁷) Ἐνθ. ἄν. 175.

¹⁸) § 10 τῆς παρουσίας ἐκδόσεως.

¹⁹) Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἐλπίζω νὰ ἐπανέλθω.

²⁰) Εὐστρατιάδου Σωφ., Ἀρχαδίου, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ ἱερῇ μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων. Cambridge 1924, 126.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΡΗ, ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ
ΗΜΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

1. Οὐδὲν ἂν οἶμαι γένοιτο δῶρον φίλιτερόν τε καὶ οἰκειότερον τοῖς ἔλλογιμοῖς τῶν θείων ἀνδρῶν ἢ λόγος τὰ τοῦτοις πεπολιτευμένα διεξιῶν, καὶ τοῦτο μὲν πρὸς εὐφροσύνην καὶ δόξαν Θεοῦ κινῶν τοὺς ἀκούοντας, τοῦτο δὲ μύωπι ζήλου τὰς φιλοθέους νύττων ψυχὰς καὶ πρὸς ἀρετῆς διεγείρων ἄσκησιν. Εἶ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τῆς παρ' ἡμῶν δόξης οὐδὲ δεῖ τοῖς μακαρίοις ἐκείνοις, τῆς θείας καὶ ἀκηράτου δόξης ἥδη βεβαίως ἐπειλημμένοις, ἀλλὰ τῆς Θεοῦ δόξης καὶ τῆς ἡμῶν ὠφελείας καὶ σφόδρα γε μέλλει· καὶ ὑπὲρ ὧν ἐν γῆ ζῶντες ἅπαντα πόνον ἡδέως εἴλοιο, τούτων καὶ μεταστάντες εἰς οὐρανόν, πολὺν τινα λόγον ἔχουσι, καὶ μάλιστα πάντων ἐξέχονται, καὶ χάριν ἂν εἶδεῖν, τοῖς τούτων κατὰ δύναμιν προνοοῦσιν. Οὐ μὴν ἄλλ' εἴτις αὐτοῖς καὶ ἀμοιβὴν εἰσφέρειν ἐθέλοι, τῶν πρὸς ἡμᾶς ὑπηρεγμένων σφίσι λογικῶν χαρῶν κατάλληλον, οὐχ ὀρῶ τίνα μᾶλλον ἢ ταύτην ἔξει γνησίαν τε καὶ ἀρμόδιον. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ χάριεν ἂν εἶη δῶρον ὁ λόγος καὶ ἀμοιβὴ πρόπουσα, ὡς κορυφαίῳ τοῦ ἱεροῦ τῶν σοφῶν τε καὶ ἀγίων χοροῦ τῷ Θεοτάτῳ Ἀνδρέᾳ, προσοιστέον τὸν λογικὸν στέφανον καὶ τὰ κατ' αὐτὸν διηγητέον καὶ ὑμνητέον εἰς δύναμιν. Ὁ γὰρ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐ μόνον εἶχε γλώττιαν ἡδὺ τε καὶ μελιχρὸν ρέουσαν καὶ πρὸς ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν τὰς συνοσίας διατιθεῖσαν ἐκάστοτε, ἀλλὰ καὶ βίον λαμπρὸν καὶ τῇ γλώττι κατ' ἅπαξ συνηχοῦντα καὶ συμφθεγγόμενον καὶ οἶον ἐκ μόνῃς τῆς διηγήσεως μερίστην ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν ἐμποιεῖν δυνάμενον τοῖς ἀκούουσι. Λεγέσθω τοιγαροῦν τὰ ἐκείνου καὶ προτιθέσθω τοῖς φιλοκάλοις εἰς ἀκοῆς ἐντροφήμα καὶ ψυχῆς μερίστην ὠφέλειαν.

2. Πατέρις μὲν οὖν τῷ θαυμασίῳ Δαμασκῷ ἢ περιδοξῷ, ἢ πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐγκαλλωπίζεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖν ἀγαθοῖς ἔχουσα, οὐχ οὕτω τοῖς ἄλλοις ἐθέλει σεμνύνεσθαι ὡς τῷ γε Παύλῳ τὸν σκότον λῦσαι ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ τῷ μὲν οὐρανίῳ πατρὶ τοῦτον εἰσποιῆσαι διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ καταρίσαι πρὸς τὸ βαστάσαι τοῦτου τὸ θαυμασιὸν ὄνομα, τῇ οἰκομένη δὲ πάσῃ πατέρα καὶ διδάσκαλον εὐσεβείας ἀποικεῖν· καὶ ἔξ ἐκείνου, καθάπερ τι γέρας ἐξαίρετον θεόθεν κληρώσασθαι, ἀνδρας ἀγαθοὺς φύειν καὶ διδασκάλους τῷ τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας πληρώματι, ὧν κορωνὶς καὶ κεφάλαιον ὁ νῦν ἡμῖν εἰς εὐφημίαν προκείμενος. Πατέρες δὲ θεοφιλεῖς τε καὶ κόσμιοι καὶ ἀρετῆς μᾶλλον ἢ τῆς κάτω κτήσεως πλοῦτου κομῶντες καὶ σεμνυνόμενοι· Γεώργιος καὶ Γρηγορία τούτοις ὀνόματα. Τούτων ὁ ἱερός Ἀνδρέας οὐ μᾶλλον κατὰ θεσμόν φύσεως ἢ κατὰ θείαν χάριν ἐκφύς, εἰς ἐνιαυτὸν ἑβδομον τὴν γλώττιαν εἶχε σιγῶσαν καὶ μηδὲν ὄλως φθέγγεσθαι δυνάμενην, ὡς καὶ πικρὰς τοῖς γονεῦσιν ὑποτείνειν ἐλπίδας, οἰομένους αὐ-

τὸν εἰσάπαν κωφεύσειν καὶ μηδέποτε φθέγγεσθαι. Τὸ δὲ ἦν ἄρα παιδαγωγία τις καὶ προτέλεια φύσεως, ἐπὶ τὴν ὑψηλοτάτην αὐτὸν γυμναζούσης φιλοσοφίαν, Πυθαγόρου παντὸς ἄμεινον· ἴσως δὲ καὶ ἵνα, τὴν χάριν τοῦ λόγου οὐκ ἀπὸ φύσεως ἀλλὰ θεόθεν δεξάμενος, ἐκδηλος εἴη μόνον τὰ ὑψηλά τε καὶ θεῖα φρονήσων τε καὶ φθεγγόμενος. Δῆλον δὲ καὶ γὰρ ἐβδόμου παρωχηκότος αὐτῷ ἐνιαυτοῦ ἐκ γεννήσεως, προσήει συνήθως σὺν τοῖς πατράσι τῇ θεῖα καὶ ζωοποιῶ μεταλήψει τοῦ παναχράντου καὶ σωτηρίου Χριστοῦ σώματός τε καὶ αἵματος· καὶ μετασχὼν, εἶχε μὲν τὴν ψυχὴν κοινωὸν τῆς ἀπορρητίου καὶ θείας ἀστοραπῆς, τῆς τοῦ λόγου θεότητος, εἶχε δὲ καὶ τὸ σῶμα συμμεριζόμενον τὰγαθὰ καὶ τὴν γλῶτταν τῆς φυσικῆς λελυμένην πέδης καὶ ἀπαρεμποδίσιως ὑπηρειεῖσθαι δυναμένην τῷ λόγῳ καὶ τὰφανῇ τῆς ψυχῆς μηνύειν κινήματα καὶ βουλήματα.

3. Ἐντεῦθεν γραμματιστῇ παραδίδοται, πᾶσαν τὴν ἐν λόγοις παιδείαν φιλοπόνως παιδεύεσθαι. Καὶ δὴ, γενναιοῦτητι καὶ δξύτητι φύσεως σπουδῆν συνάψας ἀντίρροπον, ἵππος ἦν εἰς πεδίον τάχιςτι διαθέων καὶ ἀκριβούμενος τῶν μαθημάτων τὰ κράτιστα καὶ ἀεὶ τι καινότερον ἐπιζητῶν ἐκδιδάσκεσθαι· γραμματικὴν τε γὰρ ἐκμανθάνει καὶ προσλαμβάνει ρητορικὴν καὶ τῶν φιλοσοφίας δογμάτων ἐπιβατεύει μετὰ συνέσεως, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τοῖς ἀρίστοις τῶν Ἑλλήνων συγγερονῶς καὶ τῶν μαθημάτων μνησθεῖς ὅσον κάλλιστον, τὴν τε γλῶτταν καθαίρεται καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἀνάληψιν ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ἐπιτηδειοτάτην καθίστησι καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὑψηλοτέρας θεωρίας ποιεῖται ἐπήβολον. Ἐντεῦθεν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις καὶ θεοπνεύστοις μετ' ἐπιστήμης ἐγκύψας καὶ φωτισθεὶς· ἐξ αὐτῶν τὴν διάνοιαν, ἐραστή· τῆς ὄντως σοφίας μάλα θεομὸς γίνεται, καὶ ζητεῖ τὴν ἐκείνης συνάφειαν, καὶ ὄλω τῷ νῶ πρὸς αὐτὴν βλέπει καὶ τῶν ἐκείνης ἐρώτων μανικῶς ἄγαν ἐξήρηται. Ἐγνώ τοίνυν μὴ ἂν ἄλλως ἐκείνη συμμίζει τῇ αὐλῳ καὶ καθαρῷ αἰθεροβάμονι ἢ τῶν γερωῶν καὶ ἐνύλων λυθένια καὶ ἀπαθείας ἐαυτῷ περιθέμενον πτέρυγας, ἃς καὶ Δαυὶδ ὁ θεῖος ζητεῖ, ὄνομα περὶ οὐρα²¹ ἐπιφημίσας τῇ ἀπαθείᾳ καὶ καθυρότητι.

4. Πείθει τοιγαροῦν τοὺς γονέας, ἀντιδοῦναι τοῦτον καὶ ἀφιερῶσαι τῷ δόντι Θεῷ, ὡς μηδὲν κοινὸν πρὸς τὴν κατὰ κόσμον ζωὴν ἐν ψυχῇ φέροντα. Οἱ καί, κατὰ θειοτέραν πάντως κίνησιν, λαβόντες αὐτὸν ἄγουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τῇ πηγῇ τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως, τῷ ζωοδόχῳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μνήματι, ἐκούσιον θῦμα προσάγουσιν, ἱερεῖον ἄμωμον, εὐπρόσδεκτον προσφοράν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν,

²¹) Ψαλμ. νδ' 6.

εὐάρεστον, λογικὴν²², Παῦλος ἂν ὁ μακάριος εἶπεν. Ἦν δ' ἄρα κατ' ἐκείνο τοῦ καιροῦ τῆς Ἐκκλησίας προσηκῶς ἀνὴρ ἄριστος καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλος· Θεόδωρος τῷ Πατριάρχῃ τὸ ὄνομα. Ὅς τὸν ἱερόν νεανίαν ὑπὲρ χερσὶν εἰσδεξάμενος καὶ νύθηταις διὰ τοῦ θείου πνεύματος, τῷ γὰρ ὁμοίῳ, φασίν, χαίρει τὸ ὅμοιον, ἀποκείρει τε κατὰ μοναχὸς καὶ τῷ πρώτῳ τῆς ἱερωσύνης ἐγκαταλέγει βαθμῶν καὶ ὅλοι τῆς ἐπιμελείας καὶ κατὰ Θεὸν προκοπῆς αὐτοῦ γίνεται, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος κατ' ἀρετὴν αὐτὸν ἐκθρῆναι καὶ εἰς μέγιστον ἡλικίας προαγαγεῖν τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὴ πρὸς τὴν ἀρίστην ἐμπειρίαν τῆς αὐτοῦ γεωργίας ἐπιτυχῆς γεγωνῶς καὶ γῆς εὐγέου καὶ λιπαρῆς καὶ τῷ ἀρότρῳ πάντα εἰκούσης, μάλα βαθεῖαν ἀνατέμνει τὴν αὐλάκα καὶ τὸν θεῖον σπόρον χύδην ἐγκατατίθειαι. Καὶ μέντοι καὶ τῶν χρησιῶν ἐλπίδων οἴμενον τὸ παράπαν ἐψεύσατο, ἀλλ' αὐτὸς τε σὺν ἀγαλλιάσει τοῦ θερισμοῦ γίνεται καὶ τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας εἰς πανδαισίαν προσίθῃσι. Καὶ τῶν ὀρωμένων καὶ περὶ τῶν ἐξῆς βεβαίως εἶχε μαντεύεσθαι, ὡς εἰς ἕκατὸν ὄσει τὸν καρπὸν τὸ δασύτατον λήϊον. Ἄλλ' ὁ μὲν, μὴ τοῦ καλοῦ, τοῦ δὲ πλοῦτου συγχωρηθεὶς εἰσάπαν ἀπόνασθαι, τοῦ σωματικοῦ δεσμοῦ λύεται, καί, τῆς τοῦ παιδὸς καὶ κληρονόμου τῆς ἀρετῆς χερσὶν ἡδέως ἐναποψύξας, πρὸς τὸν ἄνω Πατέρα καὶ δεσπότην μεταχωρεῖ, τῆς ἀρίστης οἰκονομίας λαμπρὰ τὰ γέρα ληψόμενος.

5. Καταλείπει δὲ τὸν ὄσιον, σὺν γε τῷ οἰκονόμῳ τῆς ἐκκλησίας, τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διοικητὴν καὶ ἐπίτροπον. Τοῦ γὰρ θρόνου διάδοχον οὐκ εἶτα τὸ κομιδῆν νέον τῆς ἡλικίας καταλιπεῖν, ἀλλὰ μέγχοι μὲν τοῦ σχήματος τὸ νέον ἦν ἐμποδῶν, ἀρετῆς δὲ ἄλλως καὶ προνοίας κοινῆς ἕνεκα καὶ προσιασίας καὶ ὠφελείας ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, οὐδενὸς τῶν πώποτε προστάτιων αὐτῆς Ἀνδρέας ὁ ἱερός ἀπελείπετο, ἀλλ' ἦν αὐτῇ πάντα: καὶ πατὴρ καὶ διδάσκαλος καὶ ὑπηρέτης καὶ οἰκονόμος καὶ πάσης ἰδέας καλῶν παράδειγμα ἑναογές.

6. Τῆς δὲ ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας Συνόδου τρικαῦτα συγκροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως κινουῆτος, τοῦ νύειδοῦ Ἡρακλείου, καὶ τοὺς κακῶς συναλείφοντας καὶ συγγέοντας τὰς ἀσυγγήτους ἐπὶ Χριστῷ δύο φύσεις, διὰ τῆς συναϊρέσεως μᾶλλον δὲ ἀναϊρέσεως τῶν δύο θελημάτων τε καὶ ἐνεργειῶν, λαμπρῶς καθελούσης καὶ στήλην εὐσεβείας ἀνεγειράσης τὸν τόμον τὸν ἱερόν, γράμματα καὶ θεοπύματα κατὰ πᾶσαν ἐφοῖα τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ τῆς εὐσεβείας τὸν ὄρον ἐπικυροῦντα καὶ πᾶσι παρεγγυῶντα

²²) Ρωμ. ιβ' 1. Βλ. καὶ Φιλιπ. δ' 18.

τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσι κατ' ἔχρος ἔπεσθαι τούτῳ. Ἄ καὶ πρὸς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις φθίνουσι ἐκκλησίαν καὶ πολλῆς αὐτὴν θυμηδίας πληροῦσι καὶ πνευματικῆς ἡδονῆς, τὴν πρόσθεν πολεμουμένην εὐσέβειαν ἀνθὶς ὄρωσαν κρατυνομένην περιφανῶς. Συνελθόντων δὲ πάντων καὶ κοινῇ συνδιασκεψαμένων, ἐφ' ᾧ πρὸς τὸν βασιλέα διαπρεσβεύσασθαι καὶ σύμφρονας σφᾶς αὐτοὺς δεῖξαι τοῖς δεδομένοις τῇ Θεῷ Συνόδῳ, κοινῇ ψῆφος ἐξηρέχθη παρὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας τὸν πάντ' ἄριστον Ἀνδρέαν, δύο συμπαραλαβόντα τῶν τοῦ κλήρου λογάδων, διακονήσασθαι τῇ πρεσβείᾳ, ὡς ἂν σύννουν ὄντα καὶ ὁμόφρονα τῇ ἁγίᾳ Συνόδῳ κἂν τοῖς τοιοῦτοις μᾶλλον ἐνδιαπρέποντα δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος. Καὶ τοίνυν συμπαραλαβὼν οὓς αὐτὸς εἴλετο, εὐθὺς Βυζαντίου ἐχώρει καὶ τὴν πόλιν καταλαβὼν τὸν μὲν Κωνσταντῖνον οὐχ εἶδεν, ἤδη τὸν βίον ἀλλάξαντα, Ἰουστινιανῷ δὲ ἐντυγχάνει τῷ ἐκείνου νιεῖ καὶ κληρονόμῳ τῆς βασιλείας, καὶ τὴν τε ὁμολογίαν ἐγχειρίζει τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὸς τῇ καλῇ γλώττῃ τὸ ἐνδέον ἀναπληροῖ. Θαυμασθεῖς δὲ ὑπὸ πάντων καὶ βασιλέως αὐτοῦ, καὶ τὴν πρεσβείαν κατ' οἰκείαν βούλησιν διαθέμενος, τοὺς μὲν συναελθόντας οἴκαδε ἀποπέμπει, τῆς πρεσβείας τὸ πέρας τοῖς πέμψασι μηνύσοντας.

7. Αὐτὸς δὲ βουλόμενος ἑαυτὸν ἐκκλησιαστικῶν λῦσαι θορύβων, αὐτῷ μένει, βίον ἐλόμενος μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον. Καὶ τοίνυν πάντοθεν συνεσταλκῶς ἑαυτὸν καὶ πάσης εἰσάπαν ἀποσχὼν εὐλόγου τε καὶ ἀλόγου μερίμνης, μόνη δὲ τῇ θεῷ σχολῇ τε καὶ θεωρίᾳ συντεταχῶς τὸν νοῦν καὶ νηστειαίς καὶ ἀγρυπνίαις²³ καὶ δάκρυσιν ὄλον ἑαυτὸν δεδωκώς, ἀγνίζεται μὲν τὸ σῶμα, καθαίρεται δὲ τὴν ψυχὴν, τὸν δὲ γε νοῦν ὄλον φωτίζεται, καὶ οὕτω πανταχόθεν προσήκων Θεῷ, ἐνοῦται μυστικῶς αὐτῷ καὶ θεοῦται, καὶ τῆς μελλούσης κληρονομίας δι' ἄρραβῶνος γένεται συγγενοῦς. Συχνὸν τοίνυν χρόνον ἐν ἡσυχίᾳ διαβίους, ἑαυτὸν μὲν τῶν τελεωιάτων μέτρων τῆς ἀρετῆς ἀξιοῖ, τοῖς προσφοιτῶσι δὲ ἐκάστοτε πολλῆς ὠφελείας αἴτιος γίνεται. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἦν, οὕτω τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις καὶ λόγοις λάμποντα, διαλαθεῖν καὶ τῷ τῆς ἡσυχίας εἰς τέλος μοδίω²⁴ συγκαλυφθῆναι. Οὐκοῦν οὐδὲ διέλαθεν, ἀλλὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ δηλὸς γενόμενος, βίᾳ τοῦ καθ' ἡσυχίαν ἐκσπασθεῖς βίου χειροτονεῖται τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διάκονος. Εἶτα καὶ τὴν τοῦ ὄρφανοτροφείου οἰκονομίαν καὶ λειτουργίαν πιστεύεται, ἐν ἧ καὶ διαλάμψας, καὶ ὄντως πατήρ καὶ τροφὸς ὄρφανῶν καὶ πτωχῶν ἀναφανείς ὁ θαυμάσιος, καὶ ἀμφοτέρων τῶν Ὀρφανοτροφείων ἐπιμεληθεὶς μεγαλοπρεπῶς, ὅτι μάλιστα καὶ τὰς τε προσόδους ἐπαυξήσας

²³) Β' Κορ. ια', 27.

²⁴) Ματθ. ε', 15.

καὶ τῶν εὐαγγῶν οἰκῶν τὴν στενοχωρίαν εἰς εὐρυχωρίαν μεγάλας οἰκοδομαῖς διαμείψας, ἐπεὶ μείζονος οἰκονομίας ἦν ἄξιος, μείζονος καὶ τυγχάνει, καὶ εἰς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἱεραρχίας θρόνον ἀνάγεται καὶ τῆς περιφανοῦς τῶν Κρητῶν Μητροπόλεως τοὺς οἰακας ἐγχειρίζεται, μᾶλλον δέ, διὰ μιᾶς πόλεως, πάσης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀποκαθίσταται διδάσκαλος καὶ ποιμὴν.

8. Καὶ δὴ λοιπὸν τῆς αὐτοῦ ποιμνῆς λαμπρῶς ἐπιβὰς καὶ προσδεχθεὶς ὑφ' ἀπάντων, οὐχ ἱματίων ὑποσιτώσεισιν οὐδὲ κλάδοις ἐλαίων²⁵ οὐδὲ μόναις εὐφημίαις νηπίων²⁶, ὥσπερ ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Σωτὴρ, ἀλλ' ὑπταίαις ψυχαῖς καὶ μύρων ἐκχύσει καὶ μεγίστη παρὰ πάντων δοξολογία Θεοῦ, ἀνθ' ὧν τοιοῦτου ποιμένος ἡξίωται παρ' αὐτοῦ, εἶτα ἔργου λοιπὸν εἶχετο καὶ τῆς ἀρίστης οἰκονομίας γενναίως ἀντείχετο καὶ ὄλος τῆς τῶν ἐμπεισιτευμένων ἐπιδόσεως καὶ σωτηρίας ἐγένετο. Καὶ γε οὐκ εἰς μακρὰν ἔδειξε τό τε μεγαλοφυῆς αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπαράμιλλον καὶ τὴν τελεωτάτην ἔξιν τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης. Καὶ πρῶτα μὲν ἀφ' ἐστίαις ἀρξάμενος, ὃ δὴ λέγεται, τάττει λίαν σεμνῶς καὶ πανσόφως τὴν ἱερὰν τάξιν τοῦ βήματος, λόγον ἐκφωνήσας περὶ λειτουργικῆς τάξεως, ἄγαν πιθανὸν καὶ χαριέντα, ἐν ᾧ δείκνυσιν ὁποῖον δὴ τινα χρὴ τελεῖν τὸν ἐγγίξειν ἡξιωμένον τῷ ἀπροσίτῳ καὶ πρῶτῳ φωτί, καὶ τοὺς ἄλλους φωτίζειν ἐπαγγελόμενον, καὶ διαλλάττειν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς διαφανῆ τε καὶ καθαρὸν καὶ λεῖον τὴν ψυχὴν, καὶ οἷον δέχεσθαι καὶ χωρεῖν τὰς ἐκεῖθεν ἀκτίνας καὶ τοῖς ἄλλοις διαπορθμεύειν ἔχειν τὸ φῶς.

9. Ἐπειτα τοὺς παρθενῶνας καὶ τὰ σεμεῖα ρυθμίζει καὶ περὶ βίον νομοθετεῖ μοναχῶν, τῶν ἐν γάμῳ ἐπιμελεῖται, πείθων τῷ Θεῷ μᾶλλον ἢ τῇ σαρκὶ προστίθεσθαι, καὶ τῶν μὲν ἐν βίῳ καταφρονεῖν ἡδονῶν, τῶν θείων δὲ ἐντολῶν λόγον πλείω ποιεῖσθαι, καὶ τῆς σφετέρας αὐτῶν ἐξέχεσθαι σωτηρίας. Παιδαγωγεῖ τὴν νεότητα, συνετίζει τὴν πολιάν, τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφει, τοῖς μετανοοῦσιν ἐγγυᾶται τὸν θεῖον ἔλεον, τοὺς ἀγωνιζομένους ἀλείφει, τοῖς καλῶς τρέχουσιν ἐντορίαν προστίθησιν, ἀμύνει πολεμουμένους, περιτρεπομένους ὑπανέχει, πίπτοντας ἀνορθοῖ, ὑποστηρίζει τοὺς ὀκλάζοντας, νικῶντας σιεφάνοις λαμπροῖς ἀναδεῖ· γίνεται τοῖς μὲν ἐστώσιν ἀσφάλεια, τοῖς δὲ κειμένοις ἀνάστασις²⁷, ἀσθενοῦσι θῶσις, ἀθνημοῦσι παραμυθία, ὀλιγοροῦσιν ἀναψυχή, πατήρ ὀρφανῶν, προστάτης χηρῶν, πενήτων ἄστυλος θησαυρός, πεινῶντων τροφή, ριγόντων ἐσθής. Τί δεῖ πάντα λέγοντας δια-

²⁵) Ματθ. κα', 8 ἐξ. καὶ παράλληλα.

²⁶) Ματθ. κα', 16, ψαλμ. η', 2.

²⁷) Ἀπήχησις τοῦ Λουκ. β', 34.

τρούβειν; Πᾶσι γίνεται πάντα, ἵνα σῶσῃ πάντας²⁸, καὶ τοὺς πιστεύσαντες Θεῷ προσαγάγη, καὶ καθάπερ ἐλπίς τοῖς ἁγίοις ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ὑπάρξῃ τὸν Κύριον, τροφήν τε καὶ ἔνδυμα, καὶ φῶς καὶ ζωὴν, καὶ δόξαν καὶ ἡδονήν, καὶ πᾶν ὁ πρὸς τὴν ὄντως τείνει μακαριότητα, οὕτως καὶ τοῖς μαθηταῖς κατὰ τὸ δυνατόν ἀντὶ πάντων ἦν ὁ μακάριος, οὐ μόνον ὅσα τὴν ἐπιζομένην εὐδαιμονίαν μνηστεύεται, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ἄν τις ἀλύτως τόνδε τὸν βίον διάξῃεν.

10. Ἀνοίξας δὲ καὶ τὸν ἀγαθὸν θησαυρὸν τῆς καρδίας²⁹, λόγους ἀγαθοὺς ἐξηρέυξατο, καὶ πλατύνσας τὸ στίγμα³⁰, ἐπλήρωσε πνεύματος. Καὶ τοίνυν μετὰ σοφίας τε καὶ συνέσεως καὶ θειοτέρας ἐμπνεύσεως λογογραφεῖ, καὶ βιβλία συντίθησιν, ἀντικρὺ Μουσῶν καὶ Χαρίτων ἀγάλματα, δι' ὧν ἀμφοτέρω καὶ ζήτω ἀγαθὸς καὶ ἱεροφάντης θεόληπτος ἀναδείκνυται. Καὶ ἕμνεῖ μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ λόγον πάναγνον μητέρα λαμπρῶς, ἐν διαφόροις αὐτῆς πανηγύρεσιν, ἕμνεῖ δὲ καὶ τὸν προσκυνητὸν καὶ ζωοποιὸν τοῦ Σωτῆρος Σταυρόν, ἐν ᾧ τὸ μακάριον πάθος καὶ τὸν ἐκούσιον ὁ ἀπαθῆς ἐνεγκὼν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, κοινωνοὺς ἡμᾶς προῖκα τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως καὶ τῆς θείας δόξης καὶ βασιλείας εἰργάσατο. Φαιδρύνει τε καὶ γεραίρει καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας Δεσποτικὰς ἐορτὰς, καὶ τῶν ἁγίων οὐκ ὀλίγους προσφθέγγεται, καὶ τοὺς αὐτῶν ἄθλους οἰκειοῦται τοῖς κρότοις, καὶ τῶν ἄλλων μάλιστα τὸν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν ὑπερέχοντα³¹, συντίθησι δὲ πρὸς τὴν μουσικὴν ἄγαρ ἑναρμονίως κανόνας συχνοὺς καὶ τροπάρια, ἅμα μὲν φαιδρύνων τὰς ἐορτὰς καὶ πρὸς πνευματικὴν εὐφροσύνην καὶ θυμηδίαν τὸν λαὸν προκαλούμενος, ἅμα δὲ καὶ κατανύξεως ἐπιθεῖς μύπα ταῖς ψυχαῖς καὶ πρὸς δακρύων ἔλκων πηγὰς, πρὸς ὃ καὶ τὸν μέγαν καὶ πολυῦμητον κανόνα συνέταξεν, οὐ μόνον κατανύξεως καὶ μεμεριμημένης μετανοίας ὄντα παράκλησιν, ἀλλὰ καὶ προτροπὴν πολυμαθίας καὶ διδασκαλίαν τινὰ ἐμμελῆ, μεθ' οἷας ἄρα προσήκει τῆς διαθέσεως ἐπιέναι πάντας τὰς ἱερὰς ἱστορίας καὶ θεωριῶν ὑψηλοτέρων λήμματα ποιῆσθαι καὶ ἀφορμάς.

11. Καὶ οὐ μόνον λόγοις τὴν αὐτοῦ ποίμνην κοσμεῖ, καὶ ἀπλῶς πᾶσαν Ἐκκλησίαν ἀγάλλει, ἀλλὰ καὶ ἔργοις οὐδὲν ἐλλειπομένοις τῆς τῶν λόγων μεγαλοπρεπείας καὶ ἀρετῆς. Τούς τε γὰρ καμῶντας τῶν θείων ναῶν ἀνορθοῖ καὶ ἐγκαινίζει, πλουσία καὶ φιλοτίμῳ χειρὶ, καὶ αὐτὸς ἐκ βάθρων ἀνεγείρει πάντων κάλλιστόν τε καὶ μέγιστον, καὶ τῶ

²⁸) Α' Κορ. θ', 22.

²⁹) Ματθ. ιβ', 35.

³⁰) Ἀπήχησις τοῦ Β' Κορ. στ', 11.

³¹) Ματθ. ια', 11, Λουκ. ζ' 28.

περικαλλεῖ τε καὶ ὑπερουρανίῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἐμψύχῳ ναῶ, τῇ Θεομήτορι καὶ Παρθένῳ, τοῦτον ἀνατίθῃσι, Βλαχέρνας θέμενος ὄνομα. Ἔτι τε καὶ ξενῶνα ἐξ αὐτῶν κρηπίδων ἰδρύεται, εἰς θεραπείαν γεγηρακότεων, εἰς ἰατρειάν καὶ ἄκος νοσοῦντων, εἰς ξένων καὶ πενήτων σκέπην τε καὶ κατανομήν. Οἱς οὐ μόνον δαφυλῶς ἐχορήγει τὰ πρὸς χρεῖαν ἄπασαν καὶ διατροφήν, τὰ τοῦ Θεοῦ θείως καὶ πανσόφως ὁ πάνσοφος ἀνακαλῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτοῦ Δεσπότην μιμούμενος καὶ διδάσκαλον, ὡς κἀν τοῖς ἄλλοις ἄπασιν, οἰκείαις τοῖς νοσοῦσι διηκονεῖτο χερσί, λεντίῳ ζωννύμενος καὶ πρὸς τοῖς ποσὶ χειρῶν νίπτων καὶ κερφάλας⁸², καὶ ἔλκη καθαίρων, καὶ τοὺς μυδῶντας ἰχώρας μονοноῦ τῇ γλώττῃ ἀπομάτιων καὶ ἐκμυζῶν. Οὕτως αὐτὸν εἶλεν ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον ἀγάπη.

12. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ θαύματος ἐνὸς ἢ δυοῖν ἐπιμνησθέντας ἐκ τοῦ κρασπέδου, φασίν, ὅλον δεῖξαι τὸ ὕφασμα. Βαρβαρικοῦ στόλου τῇ νήσῳ ἐπιθεμένου καὶ αὐτῇ δὴ τῇ τοῦ μεγάλου ποιμνῆ ἐπιχειροῦσαντος, καὶ κήκλω ταύτην τῶν πολεμίων διαλαβόντων, καὶ παντοῖαν μηχανὴν καὶ ἐλέπολιν κεινηκότεων, καὶ ὅπως δεινὴν τινα καὶ ἄφικτον κατ' αὐτῆς πηξαμένων πολιορκίαν, οὐ μόνον ἀνωτέραν ταῖς εὐχαῖς τοῦ κινδύνου τὴν πόλιν πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς βαρβάροις δεινὸν τε καὶ φοβερόν ἐμβάλων δέος, οὕτω φεύγειν ἔπεισε διώκοντος μηδενός, ὡς ἐκ τῆς ἀτάκτου φυγῆς τε καὶ συγκλονήσεως τοὺς πλείστους διαφθορῆσαι, καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ ταῖς τῶν πολιορκουμένων χερσίν.

13. Ἦρος ἦν ὑποχώρησις καὶ θέρους λοιπὸν προσήει διαδοχῇ· καὶ ὁ μὲν ἥλιος μάλα φλογώδης προσέβαλλε καὶ λαμπρός, ὄμβρος δὲ οὐδαμοῦ, λήϊον δὲ ἅπαν μεμάρανται καὶ πρὸς μοίρας δεινῶς ὑποκέκλιται, καί, πρὸς τὴν ἰδίαν μητέρα ἐλεεινῶς νενεγκός, γάλακτος ἐξήτει θρανίδας ἢ κακῶς ὑπέσχετο ἐναποθανεῖν ὅσον οὐκ ἦδη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τῷ φόβῳ βαλλόμενοι τοῦ λιμοῦ καὶ τῷ ἀρχμῷ καταξηραίνόμενοι καὶ τῇ σφοδρότητι τῶν ἀκτίων καταφλεγόμενοι, παρεῖντο λοιπὸν καὶ ἀπελέγοντο τὴν ζωὴν. Τί οὖν ἡ συμπαθῆς ἐκείνη καὶ ἐλεήμων ψυχῇ; Παρεῖδεν οὕτω δεινῶς κατατροχουμένην τὴν ποιμνῆν καὶ τοῖς ὅλοις ἐκτριβομένην; Οὐδαμῶς· ἀλλ' εἰς οὐρανὸν χειρῶν καὶ ὄμματα ἀνασχὼν καὶ τὸν νοῦν πρὸς τὸν Δεσπότην ἀνυψώσας τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὸν ἐκβοησάμενος, τὸν περιβάλλοντα τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις⁸³, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, καὶ ἐτοιμάζοντα τῇ γῆι θετόν, ἀνοίγοντά τε τὴν χειρῶν καὶ πᾶν ζῶον ἐν δοκιᾷς ἐμπιμπλῶν-

⁸²) Ἰωάνν. ιγ', 4 ἐξ.

⁸³) Ψαλμ. ιμστ', 8.

τα⁸⁴, τὸν συνήθη τῆ γῆ δίδωσιν ὑετὸν καὶ καταψύχει τοὺς ἐκτακέντας καὶ τὴν μάστιγα ἀναστέλλει τοῦ λιμοῦ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε, λοιμοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐπινεμομένου καὶ πάντας ἀθροὸν ἐπιβοσκομένου καὶ πᾶσαν ἐλεεινῶς ἠλικίαν καταθερίζοντος, ἐπέχει ταῖς πρὸς Θεὸν ἰκεσίαις καὶ δάκρυσι τὴν φορὰν, καὶ τὴν νομὴν ἴσησι τοῦ κακοῦ.

14. Ἐπιλείπει δ' ἂν ἡμᾶς ὁ βίος τὰ θαύματα τούτου διηγουμένων⁸⁵, καὶ ὅσων τε καὶ ἠλίκων τὴν ἰδίαν ποίμνην ἔλυσε συμφορῶν, ὡς ἂν τις στερορὸς πρόβος καὶ πύργος ἄσειστος πρὸς τὰς ἐκείνους τῶν δεινῶν ἐσιῶς παντοίας ἐπιφορὰς. Τὸν γὰρ Θεὸν ἔχων αὐτῷ προσκείμενον διὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δ' ἔνοικον τῆ ψυχῆ περιφέρων, τοῖς μὲν μαθηταῖς ἐκεῖθεν ἐπήγαγε τὰγαθὰ, κακῶν παντοίων ἀπαλλαγὴν καὶ κτῆσιν ἄφθονον μνηστευόμενος ἀγαθῶν, αὐτῷ δὲ τὰς τούτων σεσωσμένας προσῆγε ψυχὰς, προσφορὰν τὴν ὄντως τιμίαν τε καὶ εὐπρόσδεκτον καὶ ἀνταξίαν τοῦ κόσμου παντός.

15. Ἄλλ' οὕτω πάντοθεν τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας ἐδθυνομένης καὶ πλεῖστον ὅσον ἐπιδιδούσης ἐφ' ἅσασιν ἀγαθοῖς, χρεῖα τις ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος προσεσοῦσα, ἀναγκάζει τὸν μέγαν ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀφικέσθαι. Καὶ δὴ λοιπὸν ἀφικνεῖται καὶ προσδέχεται μὲν παρὰ βασιλέως καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ παντός τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας οὐστήματος μεθ' ὅ,τι πλείστης τιμῆς καὶ σεβάσματος, ὡς ἂν οὐκ ἀπὸ Κροῆτης, ἀλλ' οὐρανόθεν ἄγγελος καὶ ταμίας μεγάλων δωρεῶν αὐτοῖς ἀφιγμένος· διατιρίζει δὲ χρόνον οὐ πάνυ συχνὸν καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θείου πνεύματος εὐωδίας πληροῖ, καὶ διαθρύπτει πεινώσι τὸν ἄρτον τὸν λογικὸν καὶ οὐ θῶρανιον⁸⁶, καὶ διψῶντας τὸ ἀλλόμενον νᾶμα⁸⁷ ποτίζει τοῦ θείου πνεύματος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σωματικῶς ἐσιάτωρ τοῖς ἐνδέσει γίνεται, καὶ πολλοὺς λιμῷ τηκομένους ἐμπύμπλησι, καὶ ἀδικουμένους ἀμύνει, ὄρφανῶν προτίσταται, καὶ ὑπερασπίζει χηρῶν, καὶ ῥύεται καταπονουμένους βιαίων χειρῶν.

16. Ἐπειτα δὲ καὶ ἐπανόδου μέμνηται. Καίτοι γε προειδώς τε καὶ προσημάνας ὡς οὐκέτι τὴν ἰδίαν ὄψεται ποίμνην, πλὴν δίδωσιν ἑαυτὸν ἄγειν τῷ κινουῦντι θεῷ πνεύματι, καὶ ὡς ἐνῆν ἄπιεται τῆς εἰς τὴν ποίμνην φερούσης, εἰς πλοῖον ἐμβάς. Καὶ προσίσχει μὲν τὸ πλοῖον τῇ Λέσβῳ, ὃ δὲ αἰδίδμος τὸν χώρον πνυθόμενος, ὅσους εἶη, καὶ ὅτι δὴ κα-

⁸⁴) Ψαλμ. ιμδ', 16.

⁸⁵) Ἀπήχησις τοῦ Ἐβρ. ια', 32.

⁸⁶) Ἰωάνν. στ', 32 ἔξ.

⁸⁷) Ἰωάνν. δ', 14.

λοῖτο Ἰερισσός, ἐνιαυθ' εἶπε δέι με τὴν εἰκόνα ἀποδοῦναι τῷ δεδω-
 κότε Θεῷ. Χωρεῖ δὲ ἕλεως πρὸς ὃν ἐπόθει Θεὸν καὶ πρὸς ὃν ἐκ πάν-
 τι νέας ὄρων ἡλικίας καὶ βίον ἅπαντα καὶ λόγον ἐρύθμιζε. Καὶ ὁ μὲν
 σύνεστιν ἤδη τοῖς οὐρανοῦ πολίταις, τὴν μακαρίαν ἐλίτιων χορείαν πε-
 ρὶ τὸν πάντων βασιλέα, καὶ τοῦ ἀπορρήτου κάλλους αὐτοῦ κατατρυφῶν,
 καὶ τῇ ἀπροσίτῳ τῆς θεότητος αἴγλη λαμπόμενος. Τὸ δὲ τῆς θείας αὐ-
 τοῦ ψυχῆς ἐνδιαίτημα, τὸ σκῆνος τὸ ἱερόν, ἐν τῷ τῆς ἀγίας καὶ καλλι-
 νίκου μάρτυρος Ἀνυστασίας ναῷ κατατίθεται, θησαυρὸς ἄσυλος, ὄλβος
 πολυτελής, πηγὴ θανάτων ἀείροος, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ
 ἀγίου Πνεύματος, τῆς ἀνάρχου καὶ ὁμοουσίου θείας Τριάδος, τοῦ μό-
 νου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ᾧ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
 ησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.